

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

çevre bileşenleri olası etkiler 2

Prof. Dr. Şükran Şahin

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Peyzaj Mimarlığı Bölümü

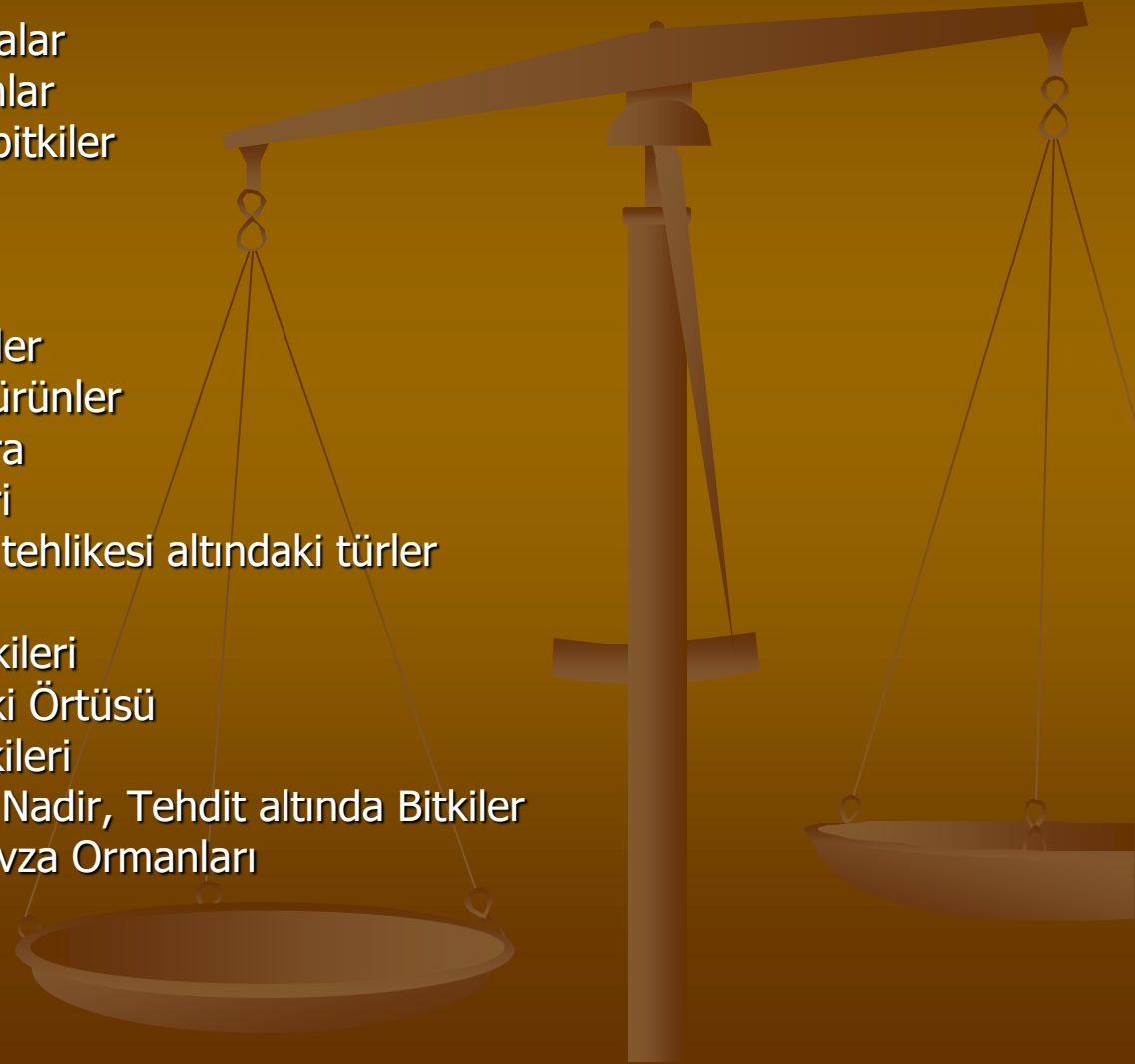
2021(güncelleme) Ders Materyali

BİTKİ ÖRTÜSÜ VE UĞRADIĞI ZARARLAR

ÇEVRE FAKTÖRÜ	ÖLÇÜLECEK ETKİLER	ÖLÇÜ BİRİMİ	ÖLÇME TEKNİĞİ	DEĞELENDİRME SORUMLULUĞU	TEKNİK YARDIM KAYNAĞI
Bitki örtüsü	Bitki örtüsünün fiziksel koşullarındaki değişim	Böyle bir zararlanmaya uğrayan alanın genişliği	Fiziksel koşullara dayalı tahminler yapılır	Orman Bakanlığı, Çevre Bakanlığı	Orman ve Bitki Örtüsü Haritaları elde edilir.
Bitki örtüsü (şahıslara bağlıysa)	Zararlara uğrayan kişi sayısı ve mülk sayısı	Dekar/ Hektar, kişi	Mevcut ve önerilene alan kullanımlarına dayalı tahminler yapılır		Orman ve Bitki Örtüsü Haritaları elde edilir
Soyu tehdit altında olan bitkiler, endemik bitkiler, nadir bulunan bitkiler	her birinin varlığındaki değişiklik	Yok edilen bitki sayısı	Bu amaçla geliştirilmiş bilgisayar programları, haritalar, hava fotoğrafları, Uydu görüntüleri Bitki listeleri ile kontroller		Orman ve Bitki Örtüsü Haritaları elde edilir Doğa korumadan yardım alanabilir
Yukarı havzadaki ormanlık alanlar	Ormanı oluşturan türlerin çeşitliliği, Görsel özellikleri, örtünün tipi, ölçüsü, min boyutları gibi değişimler	Alanda yapılacak değerlendirilmeye göre azalma miktarı	Her biri için ayrı ayrı ölçüler kullanılır	Orman Bakanlığı, Çevre Bakanlığı	Orman haritaları

BİTKİ ÖRTÜSÜ SINIFLANDIRMALARI

- Ormanlar
- Çayır-Meralar
- Sulak alanlar
- Endemik bitkiler
- Ağaçlar
- Çalılar
- Otsu bitkiler
- Tarımsal ürünler
- Mikroflora
- Su bitkileri
- Yok olma tehlikesi altındaki türler
- Kültür Bitkileri
- Doğal Bitki Örtüsü
- Su İçi Bitkileri
- Endemik, Nadir, Tehdit altında Bitkiler
- Yukarı Havza Ormanları

BİTKİ ÖRTÜSÜ SINIFLANDIRMALARI

- **CORINE AÖ/AK:** <https://corine.tarimorman.gov.tr/corineportal/araziortususiniflari.html>
- **EUNIS:** <https://eunis.eea.europa.eu/habitats-code-browser.jsp>
- **Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN)**

Natura 2000 ve Doğa Koruma Terimleri Sözlüğü:
https://rec.org.tr/wp-content/uploads/2019/07/glossary_25122018.pdf

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Biyoçeşitlilik Verileri:
<http://www.nuhungemisi.gov.tr/istatistik/>

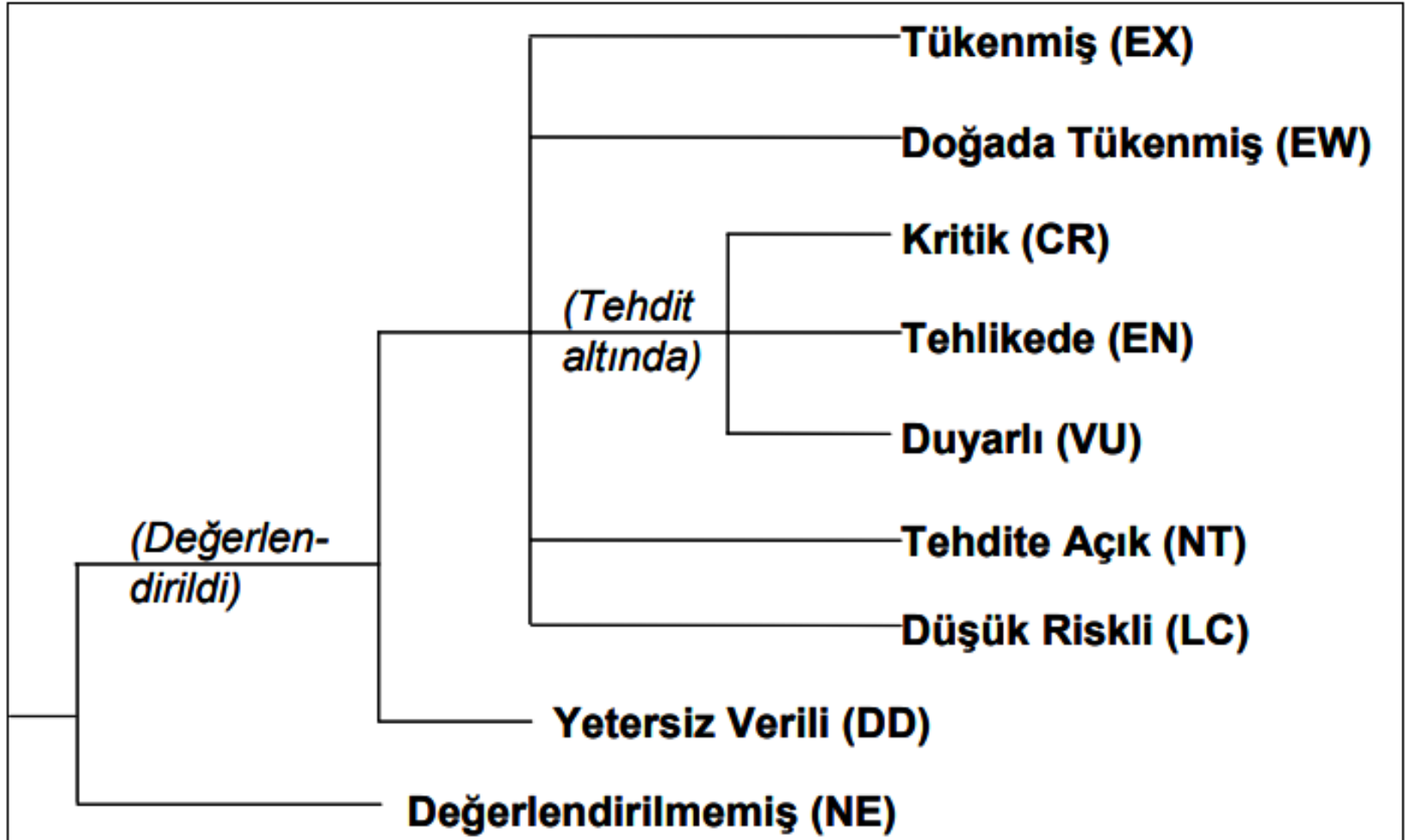
PEYZAJ (arasınava dahil değil)

BÖLGE - ALT BÖLGE (İL) ÖLÇEĞİNDE PEYZAJ KARAKTER ANALİZİ VE DEĞERLENDİRMESİ ULUSAL TEKNİK KILAVUZU			KORUNAN ALANLARIN TESPİT, TESCİL VE ONAYINA İLİŞKİN USUL VE ESASLARA DAİR YÖNETMELİK (Doğal peyzajlara odaklı bir yönetme iktir, kültürel peyzajlarda koruma değeri yüksek alanları içermemektedir.)	IUCN PROTECTED AREA CATEGORIES SYSTEM
PEYZAJ KORUMA VE SINIRLI (SÜRDÜRÜLEBİLİR) KORUMA VE KULLANIM ALANLARI	<i>Doğal ve Yarı-Doğal Peyzajlarda</i> - Peyzaj Koruma Alanları	1.Derece: Salt/Mutlak Peyzaj Koruma Alanı	- Kesin korunacak hassas alanlar	- Ia Strict Nature Reserve - Ib Wilderness Area - II National Park - III Natural Monument or Feature - IV Habitat/Species Management Area - V Protected Landscape/ Seascape
		2.Derece: Salt/Mutlak Peyzaj Koruma Alanı		
		3.Derece: Bölümsel/Kısmi Peyzaj Koruma Alanı	- Nitelikli doğal koruma alanları	
	<i>Kültürel Peyzajlarda (Tarım, Yerleşim, vb) Alanlarda</i> - Sınırlı Peyzaj Kullanım Alanı		- Sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanlarının ayırt edici özellikleri	- VI Protected area with sustainable use of natural resources
KONTROLLÜ PEYZAJ KORUMA VE KULLANIM ALANLARI	<i>Doğal ve Yarı-Doğal Peyzajlarda</i> - Kontrollü Peyzaj Koruma Alanı			
	<i>Kültürel Peyzajlarda (Tarım, Yerleşim, vb) Alanlarda</i> - Kontrollü Peyzaj Kullanım Alanı			
POTANSİYEL PEYZAJ GELİŞİM ALANLARI	<i>Doğal ve Yarı-Doğal Peyzajlarda</i> - Potansiyel Peyzaj Gelişim Alanı			
	<i>Kültürel Peyzajlarda (Tarım, Yerleşim, vb) Alanlarda</i> - Potansiyel Peyzaj Gelişim Alanı			

Çizelge 2. Türkiye'nin Korunan Alanlar Listesi (DKMPGM 2017, Arpa ve ark.2016)

Orman ve Su İşleri Bakanlığı Yetki ve Sorumluluğundaki Korunan Alanlar	Koruma Alan Değerleri
Milli Park (IUCN-Kategori II)	Ulusal
Tabiat Parkı (IUCN-Kategori V)	Ulusal
Tabiatı Koruma Alanı (IUCN-Kategori Ia)	Ulusal
Tabiat Anıtı (IUCN-Kategori III)	Ulusal
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (IUCN-Kategori IV)	Ulusal
Sulak Alan (Ramsar Alanı) (IUCN-Kategori IV)	Ulusal ve Küresel
Biyosfer Rezervi	Küresel
Dünya Miras Alanı	Küresel
Muhafaza Ormanı (IUCN-Kategori IV)	Ulusal
Gen Koruma Ormanı (in-situ) (IUCN-Kategori IV)	Ulusal
Tohum Meşceresi (in-situ) (IUCN-Kategori IV)	Ulusal
Tohum Bahçesi (ex-situ) (IUCN-Kategori IV)	Ulusal
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yetki ve Sorumluluğundaki Korunan Alanlar	
Özel Çevre Koruma Bölgeleri	Bölgesel
Doğal Sit Alanı:	Ulusal
Tabiat Varlığı: Anıt Ağaç, Mağara	Ulusal

IUCN Kırmızı Liste Sınıfları - IUCN Red List

YABAN YAŞAMI VE UĞRADIĞI ZARARLAR

ÇEVRE FAKTÖRÜ (Bir kaynak ve gördüğü zararlar)	ÖLÇÜLECEK ETKİLER	ÖLÇÜ BİRİMİ	ÖLÇME TEKNİĞİ	DEĞERLENDİRME SORUMLULUĞU	TEKNİK YARDIM KAYNAĞI
Kabuklu, kabuksuz hayvan	Tür ve sayı değişimi	Habitat değişiminin derecesi	Ekonomik yönden değerli türlerin sayı ve çeşitlerinin değişime daylı tahminleri	Su ürünleri, Doğa koruma ile ilgili kuruluşlar	Orman ve Bitki Örtüsü Haritaları elde edilir
Su kuşları	Habitatların niteliği, miktarlarının değişimi	Habitat değişiminin derecesi	Habitat koşulları sınırlandırılmaya tabi tutulur	Doğa koruma ile ilgili birimler	Orman ve Bitki Örtüsü Haritaları elde edilir
Yukarı havzadaki yaban yaşamı (memeli)	Faunanın niteliği ve miktarlarındaki değişim	Habitat değişiminin derecesi	Gelişim öncesi ve sonrası habitat koşullarının karşılaştırılması	Milli parklar	
Soyu tehdit altındaki yaban yaşamı	Tür sayıları	Habitat değişiminin derecesi			
Avcı kuşlar	Habitatların niteliği, miktarlarının değişimi	Habitat değişiminin derecesi	Değişim bağlı nüfus değişiklikleri		

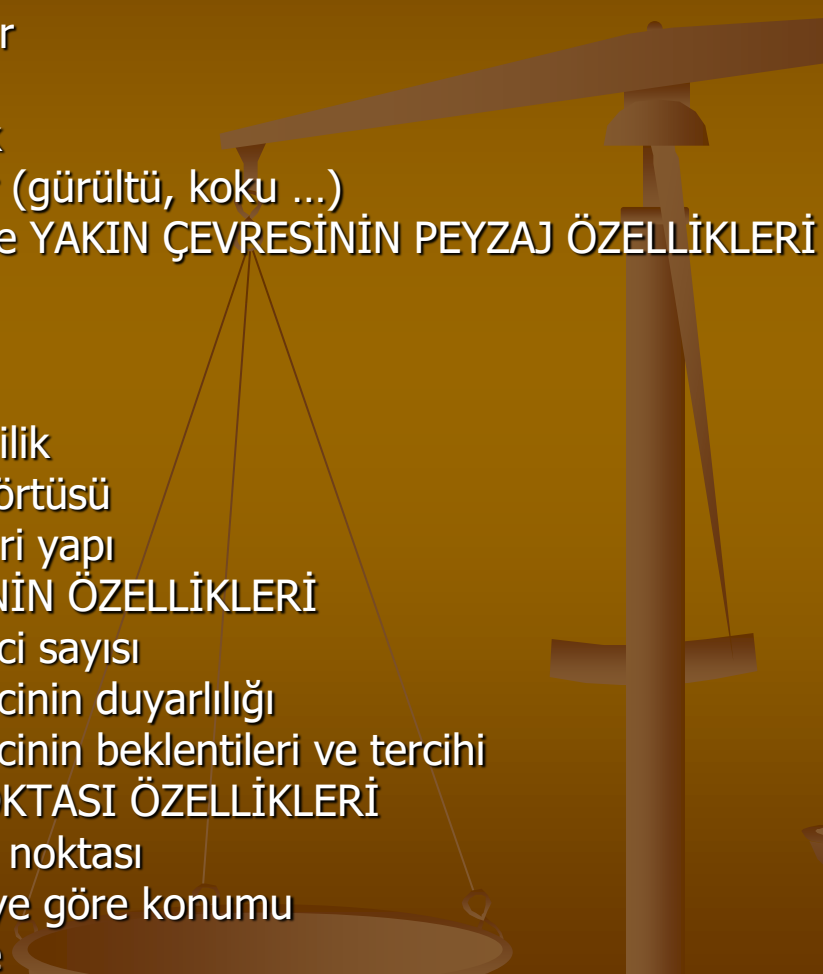
ESTETİK-KÜLTÜREL VE UĞRADIĞI ZARARLAR

ÇEVRE FAKTÖRÜ (Bir kaynak ve gördüğü zararlar)	ÖLÇÜLECEK ETKİLER	ÖLÇÜ BİRİMİ	ÖLÇME TEKNİĞİ	DEĞERLENDİRME SORUMLULUĞU	TEKNİK YARDIM KAYNAĞI
Tarihi önemi olan alanlar	Bir ya da daha fazla tarihi yapının öneminin değişikliğe uğraması, Etkinin öneminin belirlenmesi	Tarihi alan ya da yapıların özelliklerinin değişim derecesi, ölçü birimi	Arazi incelemeleri, Literatürler, Sörveyler, Alanla ilgili haritalanmış belgelerle ilgili çalışmalar yapılır	Kültür Bakanlığı, Eski eserler, Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür Tabiatını Koruma Müdürlüğü	Arkeolojik Kaynaklar
Arkeolojik kaynaklar	Bir veya daha fazla tarihi yapının öneminin değişikliğe uğraması, etkinin öneminin belirlenmesi	Değişikliğin derecesi	Arkeolojik envanterlerden, sörveylerden, Hava ve Uydu fotoğraflarından yararlanılır	Kültür Bakanlığı, Eski eserler, Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür Tabiatını Koruma Müdürlüğü	

ESTETİK-KÜLTÜREL VE UĞRADIĞI ZARARLAR

ÇEVRE FAKTÖRÜ (Bir kaynak ve gördüğü zararlar)	ÖLÇÜLECEK ETKİLER	ÖLÇÜ BİRİMİ	ÖLÇME TEKNİĞİ	DEĞERLENDİRME SORUMLULUĞU	TEKNİK YARDIM KAYNAĞI
Görsel nitelik	Görsel nitelikteki değişiklik	Hoş, Nötr, Hoşlanılmayan, Rahatsız edici	Anketler çalışmaları	Kültür Bakanlığı, Müzeler Genel Müdürlüğü, Kültür Tabiatını Koruma Müdürlüğü, Üniversitelerin güzel sanatlar, Mimarlık, Peyzaj Mimarlığı Bölümleri	
Olağanüstü doğa özellikleri	Değerlerin değişmesi	Bu değişimin derecesi	Öncesini gösteren Fotoğraf, Video kasetleri vb. gibi belgeler, önerilen alan kullanımlarının neler getireceği		

GÖRSEL KALİTEDE ÖNEMLİ OLAN ETMENLER

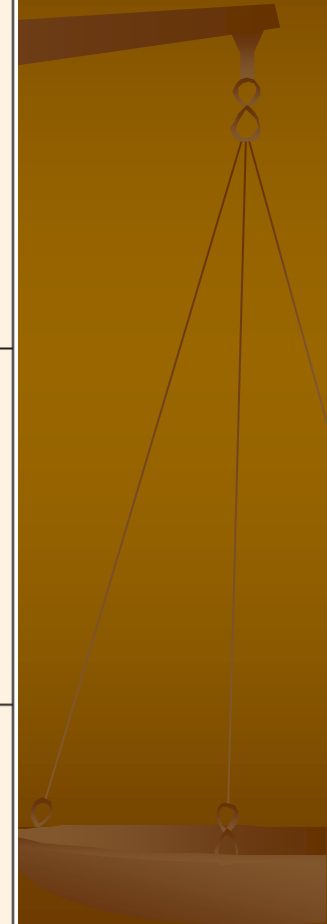
- ETKİYE NEDEN OLAN OBJENİN ÖZELLİKLERİ
    - Renk
    - Form
    - Doku
    - Miktar
    - Alan
    - Ölçek
    - Diğer (gürültü, koku ...)
  - ALANIN ve YAKIN ÇEVRESİNİN PEYZAJ ÖZELLİKLERİ
    - Renk
    - Form
    - Doku
    - Çeşitlilik
    - Bitki örtüsü
    - Mimari yapı
  - İZLEYİCİNİN ÖZELLİKLERİ
    - İzleyici sayısı
    - İzleyicinin duyarlılığı
    - İzleyicinin beklentileri ve tercihi
  - BAKIŞ NOKTASI ÖZELLİKLERİ
    - Bakış noktası
    - Objeye göre konumu
    - Kalite
-

Çizelge 10: PEYZAJ-44 Projesi kapsamında Malatya ili için uygulanan Görsel Peyzaj Değerlendirme Arazi Formu (Uzun ve ark, 2010; BLM, 2011; Uzun ve Müderrisoğlu 2011 ve BLM, 2014'den değiştirilerek), PK: Peyzaj Karakterine Katkı

GPS Koordinatı	X Koordinatı	Y Koordinatı	Tarih: 10.09.2011
	436839	4316265	Foto No: 12
Mevkii:	Arguvan İlçesi Yoncalık Barajı Yolu		
Pafta no:	K-40-61	Pafta Üzeri Alan No:	

Anahtar faktörler	Değerlendirme Kriterleri	Puan	PK
Arazi Formları	Yüksek reliyef, dik uçurum, sivri tepe, kumul, vadiler, kanyon, kayalıklar, lavlar	5	
	Orta reliyef, ilginç erozyon desenleri, dik tepe, tek tepe, dar tepe, farklı ölçü	3	
	Çok az reliyef, küçük yuvarlak tepeler, düzlükler, sıradan peyzaj	1	
Vejetasyon	İlginç doku, ilginç form, yıl boyu veya zamansal çeşitlilik gösteren vejetasyon	5	
	Az miktarda çeşitlilik gösteren vejetasyon	3	
	Çok az ya da sıfır çeşitlilik	1	
Su	Baskın ve temiz durgun ya da akan su, beyaz su kaskatı	5	
	Akan ya da durgun baskın olmayan su	3	
	Varlığı belli olmayan, zor fark edilen su	1	

Anahtar faktörler	Değerlendirme Kriterleri	Puan	PK
Renk	Diğer bileşenler ile hoş giden zıtlık, canlı ve zengin renk	5	
	Bileşenler ile zıtlık, orta yoğunlukta, zengin ama baskın olmayan renk	3	
	Yumuşak göze çarpmayan renk kombinasyonları, zıtlıklar	1	
Nadirlik	Hatırlanmaya değer, bölge içinde nadir, zamana bağlı kısa ömürlü görüntü	5	
	Bölge içinde diğerlerine benzer olmasına rağmen, farklı olan alanlar	3	
	İlginç nitelikte olan ancak bölgede oldukça ortak özellik gösteren alanlar	1	
Kültürel Değişimler	Görsel uyumu artırırken, görsel çeşitliliği de belirli bir oranda destekleyen	2	
	Görsel uyumsuzlukların olmadığı, görsel çeşitliliğe az etkisi olan alanlar	0	
	Güçlü bir uyumsuzluk oluşturan, çok düzensiz olan değışiklikler	-4	

- **Çok Düşük ve Düşük Görsel Peyzaj Değeri (GPD) alanları:** Peyzajın Görsel Kalitesinin düşük olduğu alanlarda, mevcut peyzaj karakterinde büyük değişimler gerektiren plan kararları verilebilir. Örneğin bu tür alanlar eğer ekolojik olarak da uygunluk gösteriyorsa ve peyzajın taşıma kapasitesi yüksekse yapılaşma ve sanayileşmeye uygun olabilecek alanlardır.
- **Orta GPD alanları:** Peyzajın Görsel Kalitesinin orta düzeyde olduğu alanlarda, mevcut peyzaj karakteri kısmen korunmalıdır. Peyzaj karakterindeki değişimlerde ani ve peyzaj karakterinin kapasitesine zıt kullanımlardan kaçınılmalıdır. Alanda alınacak plan ve yönetim kararlarının izleri alanda gözlemlenebilir, ancak genel peyzaj karakteri üzerinde baskın rol oynayacak biçimde olmamalıdır.
- **Yüksek GPD alanları:** Peyzajın Görsel Kalitesinin yüksek düzeyde olduğu alanlarda, mevcut peyzaj karakteri korunmalıdır. Peyzaj karakterinde yapılacak değişimler dikkat çekmemelidir. Verilecek plan kararlarıyla oluşacak somut sonuçların izleri alanda gözlemlenebilir ancak peyzaj karakteri içinde uyum sağlamış olmalıdır.
- **Çok Yüksek GPD alanları:** Peyzajın Görsel Kalitesinin çok yüksek düzeyde olduğu alanlarda mevcut peyzaj karakterinin korunan alan sistemi içerisinde korunması önemlidir. Bu alanlarda çok hassas ekolojik yapı olduğundan verilecek plan kararlarının niteliği mutlaka koruma amaçlı olmalıdır. Bu alanlardaki mevcut peyzaj karakterinin gelecek kuşaklar arası aktarılması çerçevesinde kararların verilmesi gerekebilir. Verilecek plan kararlarının alanda izlerinin algılanmaması gerekmektedir.

BAKÜ-TBİLİSİ-CEYHAN CRUDE OIL PIPELINE PROJECT THE LANDSCAPE PLAN DEVELOPMENT FOR CEYHAN MARINE TERMINAL MASTER PLAN

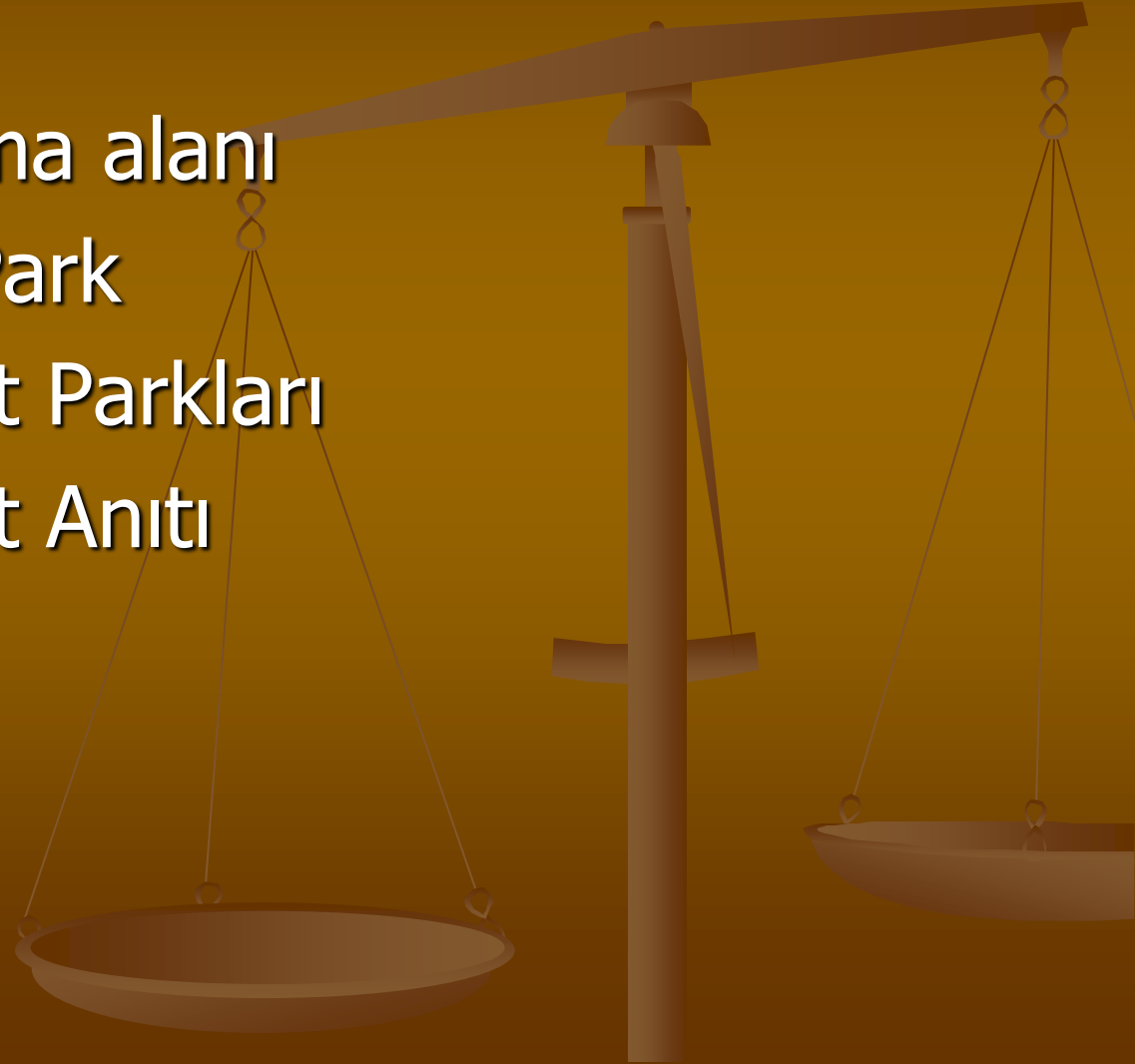

Citation: Perçin, H., Kurum, E., Şahin, Ş., Memlük, M. ve Benliay, A., 2004. Landscape Plan Development Report For Ceyhan Marine Terminal. Baku-Tbilisi-Ceyhan Crude Oil Pipeline Project Environmental Monitoring Services For Construction Works Doc. no: CNR-PLN-ENM-TRG-001, Çınar Engineering.

Citation: Perçin, H., Kurum, E., Şahin, Ş., Memlük, M. ve Benliay, A., 2004. Landscape Plan Development Report For Ceyhan Marine Terminal. Baku-Tbilisi-Ceyhan Crude Oil Pipeline Project Environmental Monitoring Services For Construction Works Doc. no: CNR-PLN-ENM-TRG-001, Çınar Engineering.

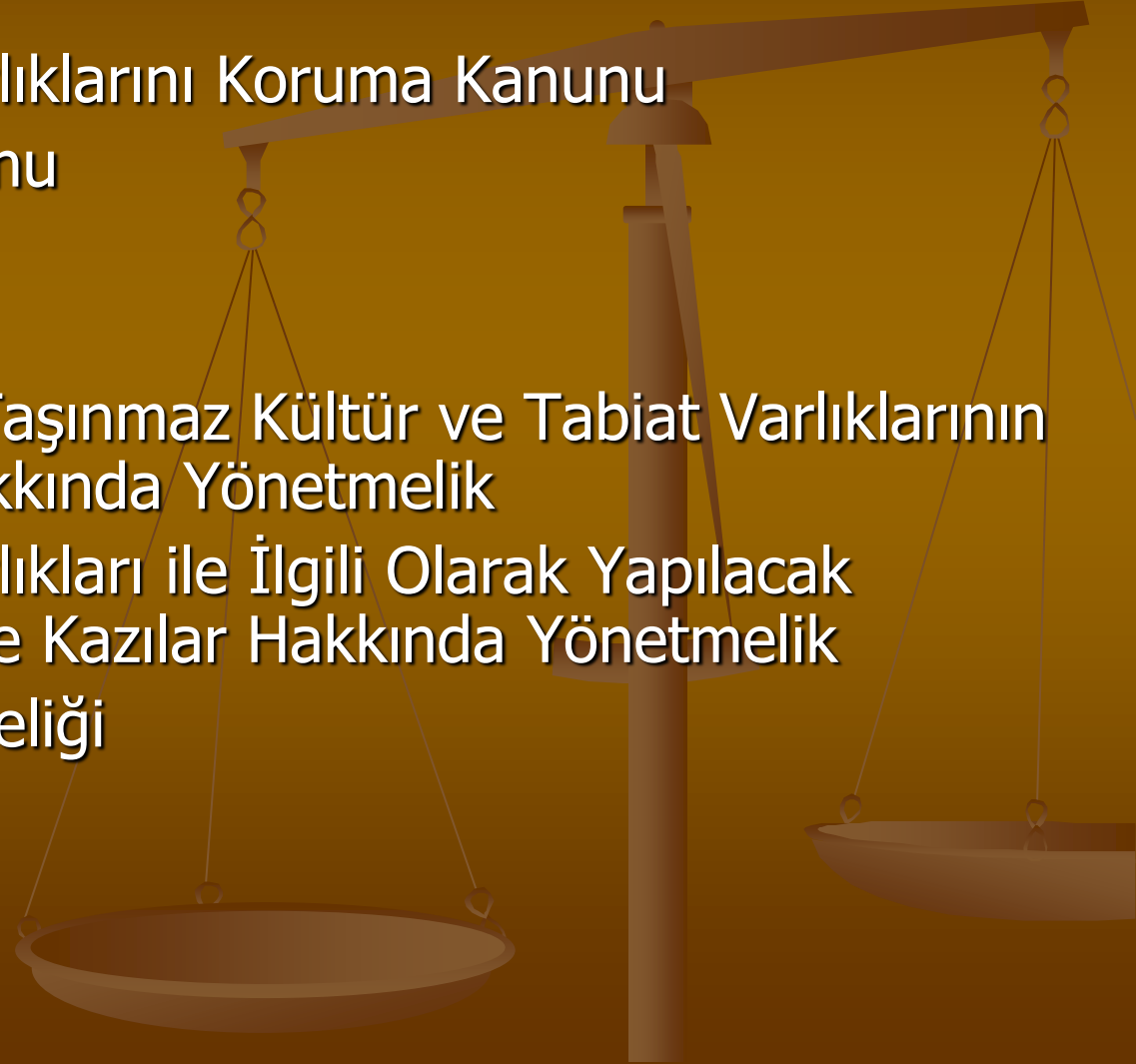
KÜLTÜREL VARLIKLAR

- Sit
- Koruma alanı
- Milli Park
- Tabiat Parkları
- Tabiat Anıtı

MEVCUT MEVZUAT

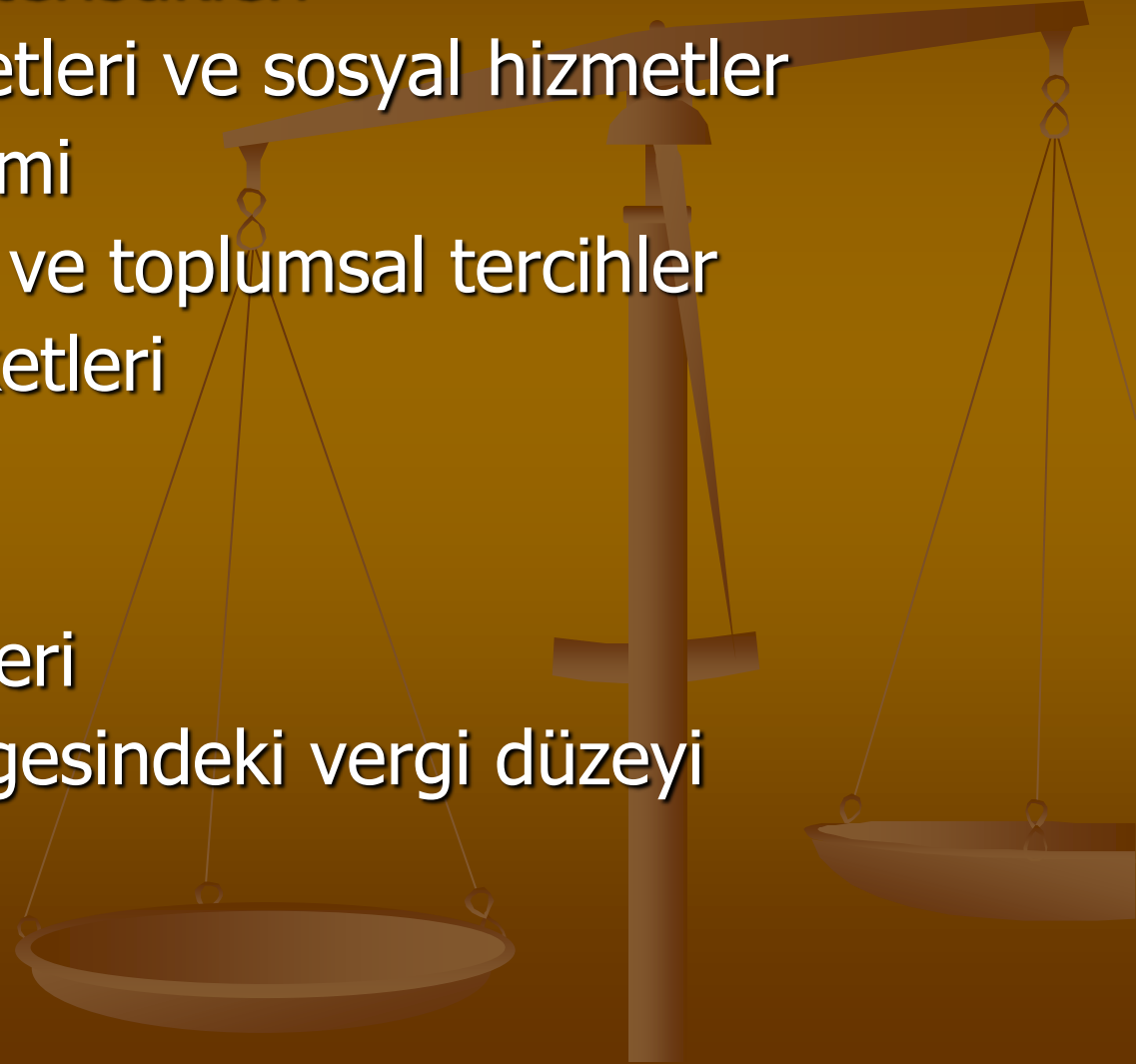
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- Turizm Teşvik Kanunu
- Çevre Kanunu
- İmar Kanunu
- Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik
- Kültür ve Tabiat Varlıkları ile İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik
- Milli Parklar Yönetmeliđi

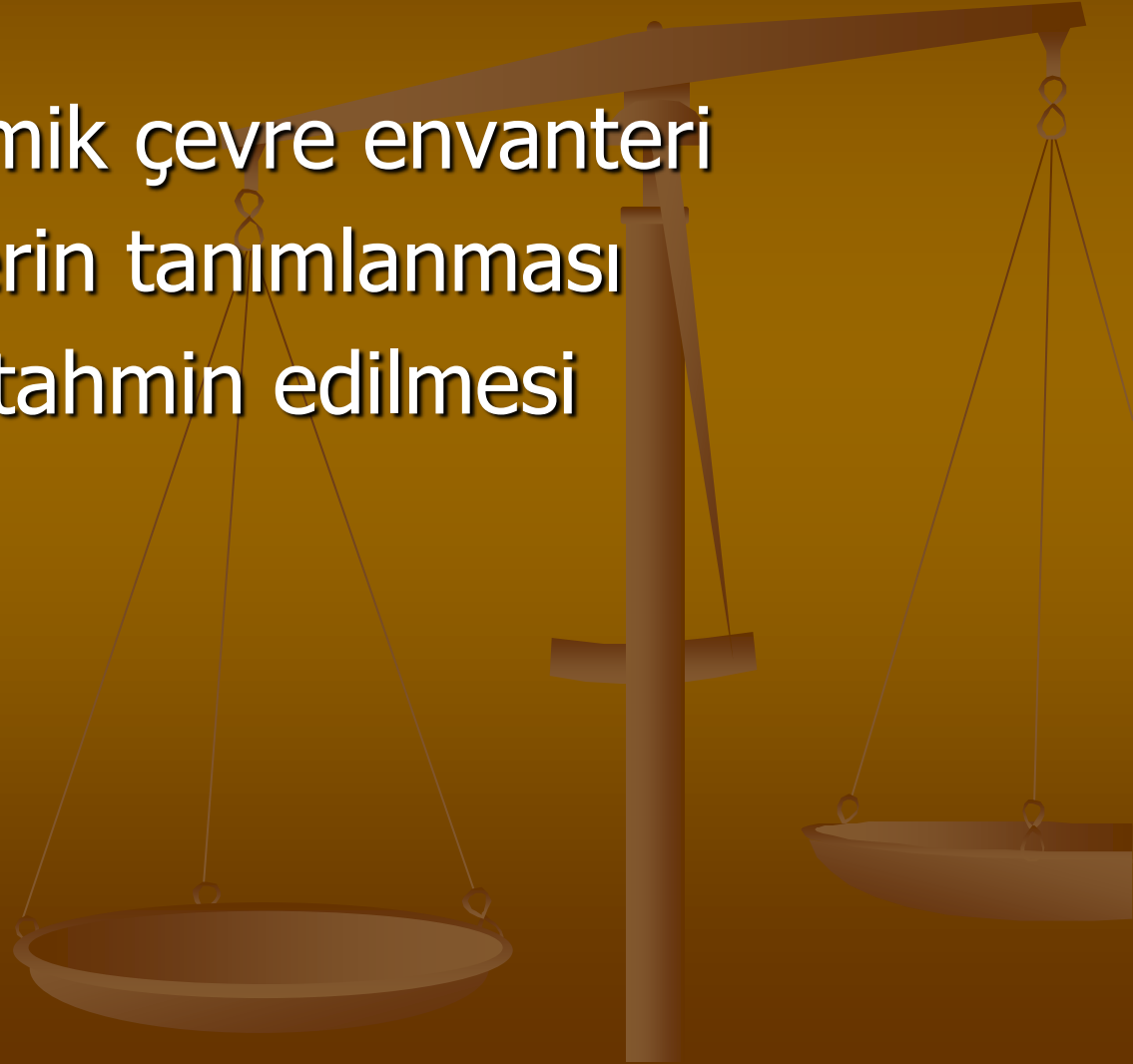
SOSYO EKONOMİK FAKTÖRLER

- İskan karakteristikleri
- Sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler
- Ulaşım sistemi
- Yaşam tarzı ve toplumsal tercihler
- Nüfus hareketleri
- Etnisite
- İş durumu
- Arazi değerleri
- Çalışma bölgesindeki vergi düzeyi

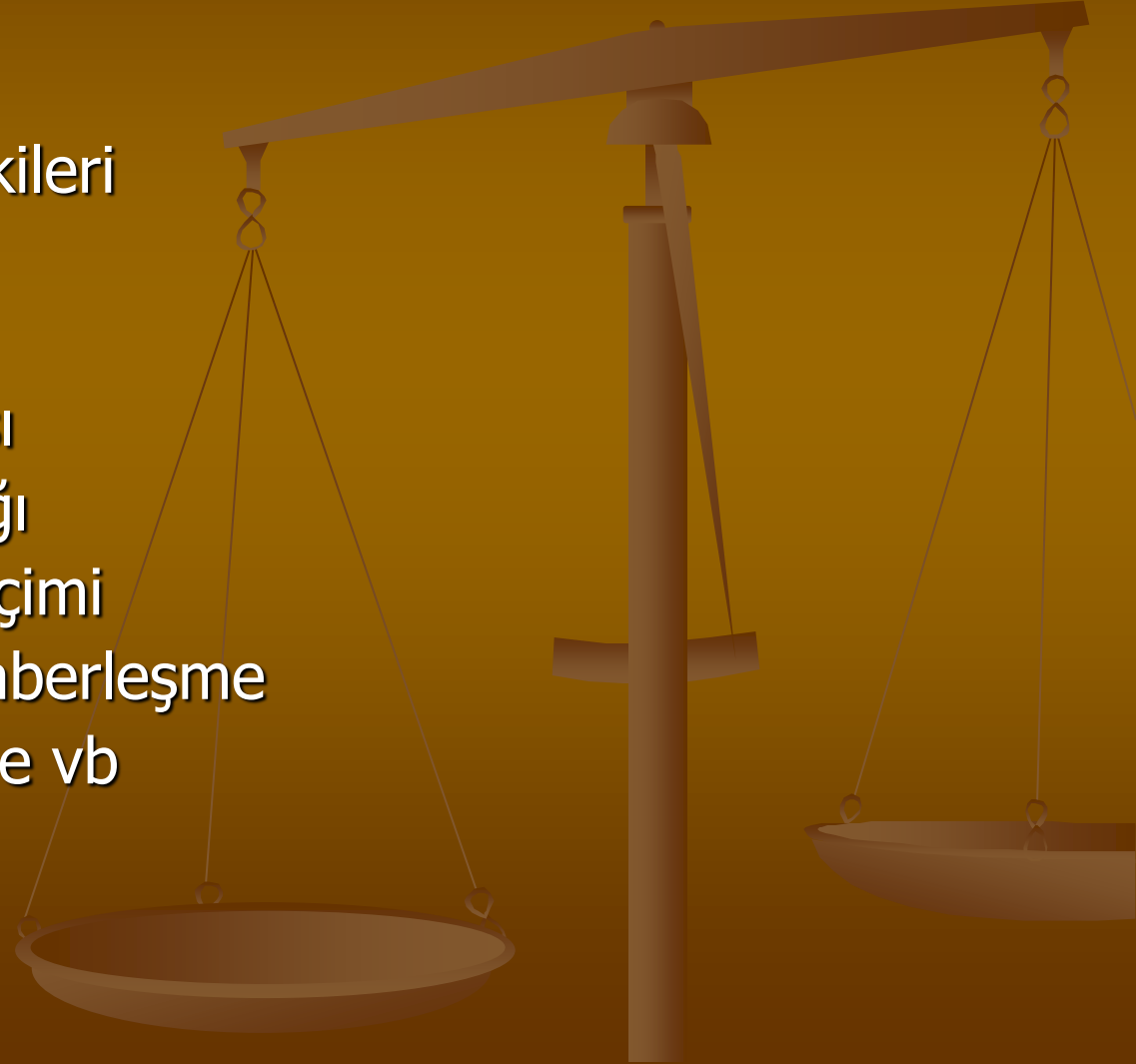
SOSYO EKONOMİK YAPI DEĞERLENDİRME AŞAMALARI

- Sosyo ekonomik çevre envanteri
- Kritik faktörlerin tanımlanması
- Değişimlerin tahmin edilmesi

SOSYO KÜLTÜREL ANALİZ

- nüfus
- çevre ilişkileri
- yerleşim
- eğitim
- aile yapısı
- mal varlığı
- üretim biçimi
- ulaşım haberleşme
- Kentleşme vb

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI ANALİZİ İÇİN YÖNTEMLER

- anket
- gözlem
- sayma
- belgelerden yararlanma
- grup tartışmaları vb.

